

Beroepsopleiding in beeld

NEDERLAND

Beroepsonderwijs in Nederland

Leerprestaties en het schooladvies bepalen in welk type voortgezet onderwijs jonge mensen terechtkomen die het basisonderwijs op 12-jarige leeftijd verlaten. Na de basisvorming (de eerste 2 jaar), volgt in het derde jaar in het voortgezet onderwijs 53% van de leerlingen een opleiding in het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (VMBO). Van hen volgt de helft een beroeps georiënteerde opleiding (kaderberoepsgerichte of basisberoepsgerichte leerweg); de andere helft de theoretische of gemengde leerweg. Het VMBO is de belangrijkste opstap naar een middelbare beroepsopleiding (MBO).

Naast het VMBO kent het voortgezet onderwijs ook algemeen vormende schooltypen die leerlingen voorbereiden op het hoger onderwijs: HAVO en VWO. In het derde leerjaar van het voortgezet onderwijs volgt 45% van de leerlingen een HAVO of VWO opleiding.

Praktijkonderwijs is een vorm van beroepsonderwijs voor leerlingen met een leerachterstand, die niet in staat zijn om aan een VMBO opleiding deel te nemen.

Middelbaar beroepsonderwijs (MBO)

Het MBO verzorgt vooral beroepsopleidingen voor leerlingen van 16 en ouder. Hoe een bepaalde opleiding eruit ziet hangt af van drie kerkenmerken: het niveau van de opleiding, de sector en de leerweg:

- niveau: er zijn opleidingen op vier verschillende niveaus. Bij succesvolle afronding leidt een MBO opleiding tot een diploma op niveau 1, 2, 3 of 4 van het Europees Kwalificatie Raamwerk (EKR). Vooropleidingseisen en het eerder behaalde diploma bepalen op welk niveau een leerling een opleiding mag volgen. MBO1 (entree) opleidingen zijn alleen toegankelijke voor leerlingen zonder eerder behaald diploma. Doorstroom van lagere naar hogere niveaus is mogelijk en gediplomeerden van een middelbare beroepsopleiding op het hoogste niveau (MBO4 - middenkaderopleiding) kunnen verder studeren in het hoger beroepsonderwijs (HBO);
- sector: de opleidingen in het middelbaar beroepsonderwijs zijn verdeeld over vier sectoren: landbouw, techniek, economie en zorg & welzijn;
- leerweg: het MBO kan in twee leerwegen worden gevolgd: de beroepsopleidende leerweg (BOL) en de beroepsbegeleidende leerweg (BBL). BOL leerlingen spenderen 20-60% van hun studietijd aan stages in de beroepspraktijk. BBL leerlingen hebben een betaalde baan die ze combineren met een opleiding; in veel gevallen leren ze vier dagen op het werk en één dag op school.

De kwalificatiestructuur legt vast over welke kennis en vaardigheden MBO gediplomeerden moeten beschikken. Kwalificatiedossiers bevatten één of meerdere verwante kwalificaties. Sociale partners en MBO instellingen vertegenwoordigd in sectorkamers hebben de wettelijke taak om deze dossiers te ontwikkelen en te onderhouden. Na goedkeuring van het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (Ministerie voor Economische Zaken voor landbouw opleidingen) ontwikkelen MBO instellingen – in samenwerking met bedrijven – de curricula op basis van de kwalificatiedossiers.

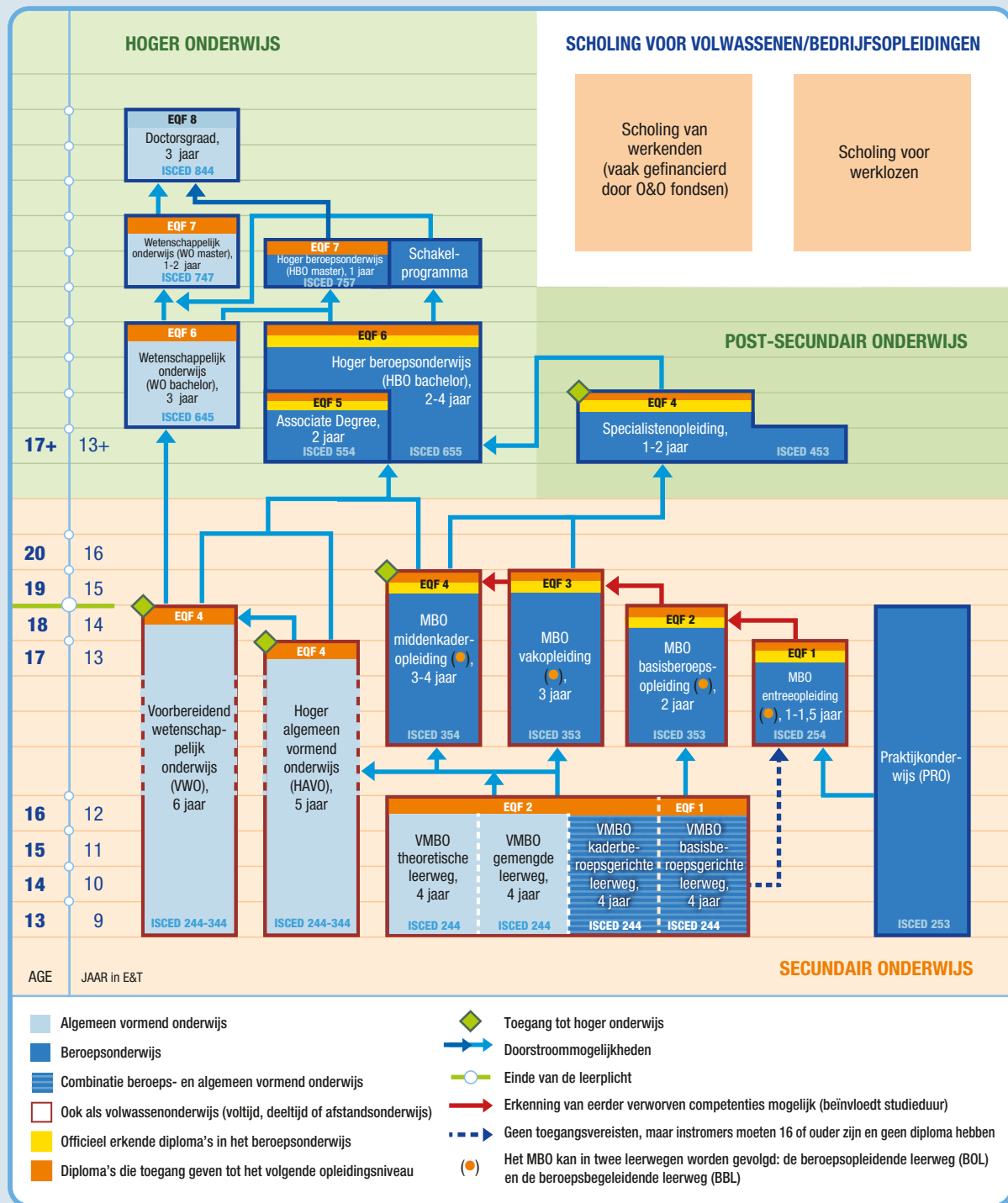
Hoger beroepsonderwijs (HBO)

Hogere beroepsopleidingen zijn toegankelijk voor mensen met een HAVO of VWO diploma en MBO4 gediplomeerden. Ongeveer de helft van de MBO'ers met een voltooide middenkaderopleiding studeert verder in het HBO (de andere helft gaat werken). Meestal volgen ze 4-jarige professionele bachelor opleidingen die na afronding de mogelijkheid bieden om verder te leren in een professionele master opleiding, een optie die in de praktijk nog niet veel wordt benut. Recent zijn er ook korte (2 jarige) associate degree (AD) opleidingen ingevoerd, die toegankelijk zijn voor MBO4 gediplomeerden en leiden tot een diploma op EKR niveau 5.

Beroepsonderwijs tijdens de loopbaan

Er is geen institutioneel kader voor het beroepsonderwijs dat mensen na het afronden van hun school kunnen volgen. Beroepsopleidingen voor volwassenen worden vooral in een open markt door private aanbieders verzorgd. De BBL van het MBO wordt ook gevolgd door volwassenen. Sociale partners stimuleren de deelname aan cursussen en training via branche-specifieke opleidings- en ontwikkelingsfondsen (125 in 2014). De meeste fondsen benaderen en financieren scholing vanuit het perspectief van employability. Ze ondersteunen de loopbaanontwikkeling van werknemers (soms zelfs in andere sectoren), bieden speciale regelingen voor oudere werknemers en stimuleren de ontwikkeling van effectief sectoraal HR beleid. De meeste fondsen bieden ook ondersteuning aan werkgelegenheidsprojecten en stimuleren bedrijven om leer-werkplaatsen aan te bieden.

Beroepsonderwijs in Nederland

Wat maakt het Nederlandse beroepsonderwijs uniek?

De verscheidenheid en multifunctionaliteit van het Nederlandse beroepsonderwijs is uniek in vergelijking met andere landen. Belangrijke onderscheidende kenmerken zijn:

- Het merendeel van het bekostigde beroepsonderwijs wordt aangeboden door grote, regionale opleidingscentra (ROC's) met gemiddeld 12000 studenten. De ROC's bedienen meerdere sectoren. Daarnaast zijn er specialistische vakscholen en agrarische opleidingscentra (AOCs). Naast het aanbieden van opleidingen aan jongeren en volwassenen, zijn de ROC's ook actief op de markt voor scholing van werknemers. Ook commerciële aanbieders mogen - onder voorwaarden - middelbare beroepsopleidingen aanbieden die leiden tot een wettelijk erkend diploma.
- De BOL en BBL leiden tot dezelfde diploma's. De deelname per leerweg fluctueert met de economische situatie: in economisch betere tijden stijgt de deelname in de BBL en daalt de deelname in de BOL; het tegenovergestelde gebeurt tijdens een recessie.
- Het wettelijk kader voor het beroepsonderwijs is breed en reguleert vooral aspecten op systeemniveau. Scholen hebben relatief veel vrijheid om de opleidingen die ze aanbieden zelf vorm te geven en ontvangen lumpsum financiering.
- Nederland stimuleert een cultuur waarin onderzoek en cijfers het beleid in en de praktijk van het beroepsonderwijs mede bepalen en moedigt innovatie aan. Dat wordt onder meer bereikt door scholen regelmatig te voorzien van regionale arbeidsmarktinformatie, gegevens over voortijdig schoolverlaten en door opleidings- en organisatieontwikkeling te baseren op de plan-do-check-act cyclus. Onderzoek wordt steeds meer gebruikt om de kwaliteit en effectiviteit van het beroepsonderwijs te versterken. Om de kloof tussen onderwijsonderzoek en de praktijk te overbruggen worden niet alleen onderzoekers ingezet, maar ook leraren aangemoedigd om zich actief bezig te houden met onderzoeksactiviteiten. Leraren in het MBO kunnen hun kennis delen doordat ze mogelijkheden hebben hun projecten en resultaten te presenteren, bijvoorbeeld tijdens lerarendagen.

Uitdagingen en beleidskeuzes

Drie kernprincipes, die elkaar soms kunnen tegenwerken, zijn cruciaal voor het systeem van beroepsopleidingen: toegankelijkheid, kwaliteit en efficiëntie. Het is een uitdaging om deze principes optimaal toe te passen en in balans te houden.

In de praktijk moet het MBO gericht zijn op het ontwikkelen van het talent van al zijn deelnemers. Dit is geen makkelijke opgave, omdat die talentontwikkeling een breed spectrum moet beslaan – van studenten die doorstromen naar het hoger onderwijs tot jongeren voor wie het halen van een startkwalificatie voor de arbeidsmarkt moeilijk is. Het beroepsonderwijs en de diploma's moeten toegankelijk zijn en blijven voor alle doelgroepen.

Tegelijkertijd moet er aandacht zijn voor de kwaliteit en effectiviteit. Belangrijke beleidsdoelen zijn het verder terugdringen van voortijdig schoolverlaten en het vergroten van het deelnemersaandeel dat de opleiding gediplomeerd afsluit. Recent zijn de vereisten voor basisvaardigheden (taal en rekenen) verder aangescherpt, ondersteund door de invoering van centrale examinering. Het is de kunst om een goede balans te bewaken tussen deze en andere basisvaardigheden en beroeps-gerelateerde skills. Kwaliteit is ook een belangrijk uitgangspunt van het actieplan leraar 2020, gelanceerd door het Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap en de MBO sector, dat MBO leraren ertoe aanspoort een Master te halen en flexibele mogelijkheden biedt om dat doel te bereiken.

Een derde uitdaging is efficiëntievergroting door het verder stroomlijnen van de kwalificatiestructuur voor het middelbaar beroepsonderwijs. Recent beleid heeft zich gericht op het verminderen van het aantal kwalificaties maar waarborgt ook dat er overal in het land scholen zijn om ze te kunnen verwerven. De efficiëntie wordt ook vergroot door de nominale duur van de beroepsopleidingen te verkorten, en door financiering gebaseerd op leerlingenaantallen te combineren met prikkels die scholen ertoe aansporen hun leerlingen sneller door de opleiding te loodsen.

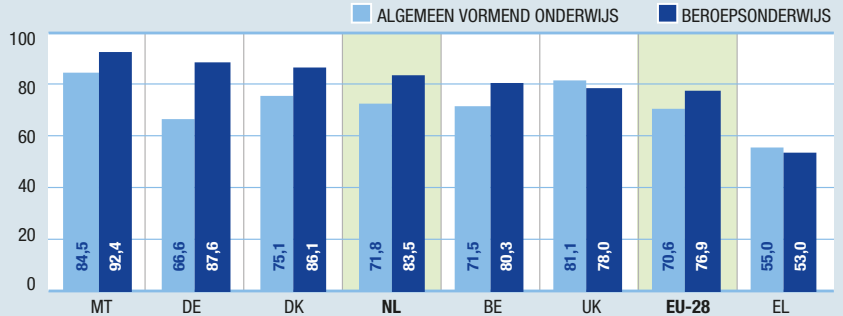
Toegankelijkheid van het beroepsonderwijs stond hoog op de agenda tot 2010; de laatste jaren is er meer aandacht gekomen voor efficiëntie- en kwaliteitsaspecten.

Onderwijs in cijfers

Werkgelegenheid (%) van schoolverlaters: algemeen vormend versus beroepsonderwijs

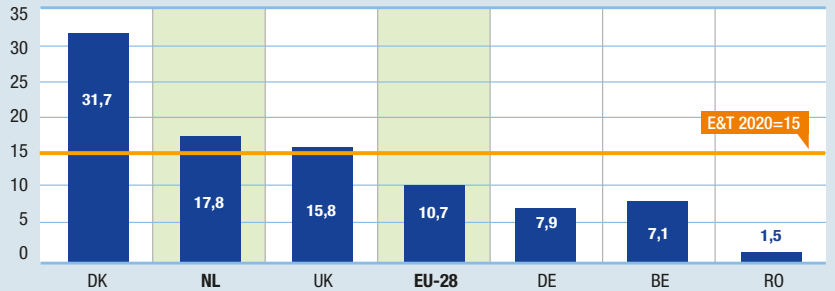
% werkende (niet studerende) 20-34 jarigen met een middelbare opleiding (ISCED 3-4), 2014

NB: breuk in de tijdreeks
Bron: Eurostat, Enquête naar de beroepsbevolking, extractiedatum 12.10.2015.

Leven lang leren

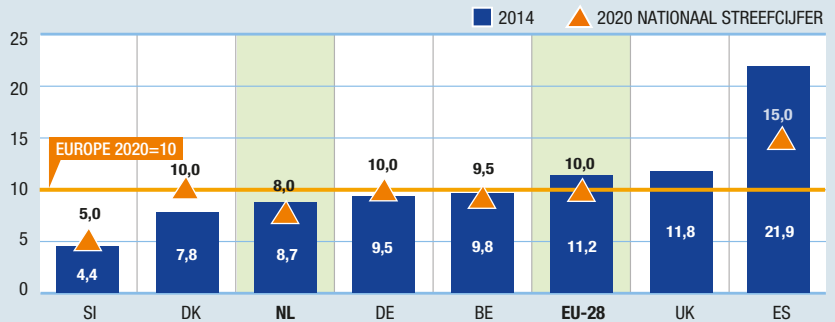
% van de bevolking tussen 25 en 64 dat deelneemt aan opleidingen en onderwijs, in de vier weken die voorafgingen aan het onderzoek, 2014

Bron: Eurostat, Enquête naar de beroepsbevolking, extractiedatum 9.10.2015.

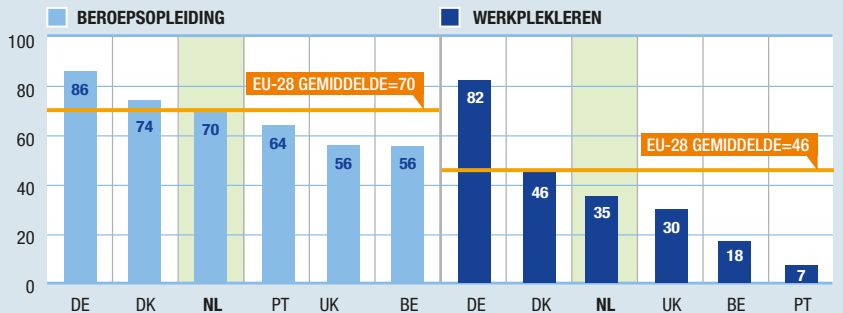
Voortijdig schoolverlaten (EU definitie)

% voortijdig schoolverlaters, 2014

NB: breuk in de tijdreeks voor alle landen; de definitie voor het nationale streefcijfer verschilt in DE, NL en ES; geen nationaal streefcijfer voor UK.
Bron: Eurostat, Enquête naar de beroepsbevolking, extractiedatum 9.10.2015.

% werknemers (24-65) met een middelbare opleiding (ISCED 3-4) dat een diploma van een beroepsopleiding heeft en % werknemers waarvoor de hoogst voltooide opleiding werklekieren omvatte (2014)

NB: Beroepsopleiding: Respondenten typeerden hun hoogst voltooide opleiding als een beroepsopleiding;
Werkplekieren: De opleiding bevatte een vorm van werklekieren (bijvoorbeeld BBL stage, of een andere vorm van werklekieren).
Bron: Cedefop Europese skills en jobs enquête, 2014.

Meer informatie

- Cedefop (2016). *Vocational education and training in the Netherlands: short description*. <http://www.cedefop.europa.eu/en/publications-and-resources/publications/4142>
- Eurydice (2015). Netherlands: overview. In European Commission (ed.). *Eurypedia*. <https://webgate.ec.europa.eu/fpfis/mwikis/eurydice/index.php/Netherlands:Overview>
- Statistics Netherlands, Education Executive Agency, and Ministry of Education, Culture and Science (2015). *Onderwijs in cijfers*. <http://www.onderwijsincijfers.nl/>

www.rijksoverheid.nl/ministeries/ocw	Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
www.rijksoverheid.nl/ministeries/ez	Ministerie van Economische Zaken
www.rijksoverheid.nl/ministeries/szw	Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid
www.uwv.nl	Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen
www.onderwijsraad.nl	Onderwijsraad
www.cbs.nl	Centraal Bureau voor de Statistiek
www.statline.cbs.nl	Statistische informatie
www.s-bb.nl	Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven
www.vo-raad.nl	VO-raad
www.mboraad.nl	MBO raad
www.vereniginghogescholen.nl	Vereniging Hogescholen
roa.sbe.maastrichtuniversity.nl	Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt (ROA)
www.ecbo.nl	Expertisecentrum beroepsonderwijs
www.refernet.nl	ReferNet Nederland

Deze publicatie is gebaseerd op informatie van ReferNet Nederland.

CEDEFOP

Europees Centrum voor de
ontwikkeling van de beroepsopleiding

Europe 123, 570 01 Thessaloniki (Pylea), GRIEKENLAND
PO Box 22427, 551 02 Thessaloniki, GRIEKENLAND
Tel. +30 2310490111, Fax +30 2310490020, E-mail: info@cedefop.europa.eu

Copyright © Europees Centrum voor de ontwikkeling van de beroepsopleiding (Cedefop), 2016
Alle rechten voorbehouden.

www.cedefop.europa.eu

Publicatiebureau

9 78-92-896-1951-6

9 789289 619516